

Ελεύθερες αναφορικές προτάσεις στην Ελληνική: Μια ανάλυση με βάση τον επανακαθορισμό της κατηγοριακής ταυτότητας

Βασίλειος Σπυρόπουλος
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
vspyrop@phil.uoa.gr

Abstract

Free relatives in Greek exhibit obligatory category matching, so that the element that includes the wh-phrase determines the category of the FR. Based on this observation, I put forward the hypothesis that Greek FRs involve relabeling and that it is the element which includes the wh-phrase that projects, as it moves and merges with C, and not the C head. I also evaluate two approaches of relabeling, the one proposed by Citko (2008), according to which both simple and complex wh-phrases can project, and the one proposed by Donati and Cecchetto (2011), according to which only simple wh-phrases can project. I show that, in contrast with Italian and English, Greek FRs with complex wh-phrases behave as proper FRs, providing evidence for Citko's approach.

Keywords: free relative, category matching, case matching, case attraction, reprojection, relabeling

1 Εισαγωγή

Ένα από τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά των *ελεύθερων αναφορικών προτάσεων* (*free relatives*) (ΕΑ) της Ελληνικής είναι ότι επιδεικνύουν υποχρεωτική εναρμόνιση κατηγορίας και πτώσης (Φιλιππάκη-Warburton και Σταύρου 1987, Σταύρου και Φιλιππάκη-Warburton 1988, Alexiadou και Varlokosta 1997, Daskalaki 2007, Spyropoulos 2011). Αυτό σημαίνει ότι η wh-φράση που εισάγει την ΕΑ πρέπει να ικανοποιεί τόσο τις πτωτικές και κατηγοριακές απαιτήσεις που της επιβάλλονται από τη συντακτική ταυτότητά της μέσα στην ΕΑ, όσο και τις πτωτικές και κατηγοριακές απαιτήσεις που επιβάλλονται στην ΕΑ ως σύνολο από το στοιχείο της *πρότασης-μήτρας* (*matrix clause*) από το οποίο εξαρτάται. Έτσι, στην περίπτωση κατηγοριακής σύγκρουσης η δομή καθίσταται αντιγραμματική, ενώ στην περίπτωση πτωτικής σύγκρουσης υπερισχύουν οι πτωτικές απαιτήσεις της πρότασης-μήτρας:

- (1) α. Συναντήθηκα με όσους θα μείνω στο σπίτι
α'. *Συνάντησα με όσους θα μείνω στο σπίτι
β. Πήγαμε σε όσα μέρη πήγατε και σεις
β'. *Επισκεφτήκαμε σε όσα μέρη πήγατε και σεις
- (2) α. Αγαπώ όποιον/*όποιος με αγαπά
β. Το κύπελλο το παίρνει πάντα όποιος/*όποιον υποστηρίζουμε

Στα παραδείγματα στο (1) η συντακτική λειτουργία της wh-φράσης μέσα στην ΕΑ της επιβάλλει την κατηγοριακή ταυτότητα της προθετικής φράσης, η οποία στο παράδειγμα (1α) έχει ως κεφαλή την πρόθεση *με* ενώ στο (1β) την πρόθεση *σε*. Όταν η λειτουργία της ΕΑ σε σχέση με την πρόταση-μήτρα της επιβάλλει την ίδια κατηγοριακή ταυτότητα, τότε οι απαιτήσεις εναρμονίζονται και η δομή είναι

γραμματική (1α, 1β). Όταν όμως η λειτουργία της ΕΑ της επιβάλλει μια άλλη κατηγοριακή ταυτότητα, όπως στα παραδείγματα (1α') και (1β'), όπου η ελεύθερη αναφορική οφείλει να έχει την ταυτότητα ΟΦ ως συμπλήρωμα του ρήματος της πρότασης-μήτρας (*συνάντησα* και *επισκεφτήκαμε*), τότε η δομή καθίσταται αντιγραμματική. Αντίθετα, στα παραδείγματα στο (2), η πτωτική σύγκρουση που προκύπτει από το γεγονός ότι η wh-φράση οφείλει να βρίσκεται σε πτώση διαφορετική από αυτή στην οποία θα πρέπει να βρίσκεται ολόκληρη η ΕΑ επιλύεται με την υπερίσχυση της ικανοποίησης της πτωτικής απαίτησης στο σύνολο της ΕΑ. Έτσι, στο (2α), η wh-φράση θα έπρεπε να βρίσκεται σε πτώση ονομαστική λόγω της συντακτικής ταυτότητας του υποκειμένου της ΕΑ, ενώ ολόκληρη η ΕΑ ως αντικείμενο στο ρήμα της πρότασης-μήτρα θα πρέπει να βρίσκεται σε πτώση αιτιατική. Το αποτέλεσμα της πτωτικής σύγκρουσης είναι η υπερίσχυση της πτωτικής απαίτησης που επιβάλλεται στο σύνολο της ΕΑ και ως εκ τούτου η wh-φράση εμφανίζεται σε πτώση αιτιατική. Το ακριβώς αντίθετο συμβαίνει στο (2β), όπου η wh-φράση εμφανίζεται σε πτώση ονομαστική.

Τα δεδομένα της πτωτικής εναρμόνισης και της επίλυσης της πτωτικής σύγκρουσης έχουν οδηγήσει σε αναλύσεις οι οποίες προτείνουν μια δομή που περιλαμβάνει μια ονομαστική κατηγορία ή μια λειτουργική κεφαλή ΠΡΟΣΔ⁰, η οποία έχει ως συμπλήρωμα μία προτασιακή δομή ΦΣΔ (Φιλίππáκη-Warburton και Σταύρου 1987, Σταύρου και Φιλίππáκη-Warburton 1988, Χειλά-Μαρκοπούλου 1990-1, Alexiadou και Varlokosta 1997, 2007, Daskalaki 2007, Spyropoulos 2007, 2011):

(3) [_{ΦΠΡΟΣΔ} ΠΡΟΣΔ⁰ [_{ΦΣΔ} wh-φράση [_{ΦΧΡ} ... wh-φράση ...]]]

Στην εργασία αυτή επανεξετάζω τη δομή των ΕΑ προτάσεων της Ελληνικής και δείχνω ότι μια ανάλυση σαν κι αυτή στο (3) δεν μπορεί να εξηγήσει περιπτώσεις εναρμόνισης κατηγορίας οι οποίες δείχνουν ότι η κατηγορία της φράσης που εμπεριέχει το wh-στοιχείο καθορίζει και την κατηγορία της ΕΑ, ούτως ώστε να ικανοποιεί τους περιορισμούς επιλογής και υποκατηγοριοποίησης του ρήματος της πρότασης-μήτρας:

(4) α. Συναντήθηκε με όποιον μίλησε στο τηλέφωνο
β. *Συναντήθηκε με/σε όποιον απευθύνθηκε

Κατόπιν τούτου, προτείνω ότι τα δεδομένα της κατηγοριακής εναρμόνισης φανερώνουν μια διαδικασία *επανακαθορισμού της κατηγοριακής ταυτότητας (relabeling)*, κατά την οποία η φράση η οποία περιλαμβάνει το wh-στοιχείο, καθώς μετακινείται και συγχωνεύεται εσωτερικά με την κατηγορία ΣΔ, αποκτά την ιδιότητα της προβολής και του καθορισμού της ταυτότητας της δομής της ελεύθερης αναφορικής (Larson 1998, Iatridou, Anagnostopoulou και Izvorski 2001, Donati 2006, Citko 2008, Ott 2011):

(5) [_Χ ... wh-στοιχείο] ΣΔ⁰ [_{ΦΧΡ} ... [~~_Χ ... wh-στοιχείο~~] ...] →
[_{ΦΧ} [_Χ ... wh-στοιχείο] ΣΔ⁰ [_{ΦΧΡ} ... [~~_Χ ... wh-στοιχείο~~] ...]]

Τέλος, εξετάζω τις δύο βασικές εναλλακτικές διατυπώσεις της ανάλυσης του *επανακαθορισμού της κατηγοριακής ταυτότητας* για τις ΕΑ, αυτή της Citko (2008, 2011) και αυτή των Donati και Cecchetto (2011), και Cecchetto και Donati (2010, 2015), και δείχνω ότι η πιο περιοριστική ανάλυση των τελευταίων, που θέλει την wh-φράση που επανακαθορίζει την κατηγοριακή ταυτότητα της ελεύθερης αναφορικής

να αποτελείται μόνο από μια wh-κεφαλή, δεν υποστηρίζεται από τα δεδομένα της Ελληνικής.

2 Χαρακτηριστικά των ελεύθερων αναφορικών της Ελληνικής

Οι ΕΑ της Ελληνικής διαθέτουν εξειδικευμένα wh-στοιχεία εισαγωγής, τα οποία, αν και μοιάζουν, διαφέρουν από τα αντίστοιχα wh-στοιχεία των ερωτηματικών και των αναφορικών προτάσεων:

- (6) α. wh-στοιχεία στις ερωτηματικές:
ποιός/-ά/-ό και πόσος/-η/-ο
  - β. wh-στοιχεία στις προσδιοριστικές αναφορικές:
η φράση ο οποίος/η οποία/το οποίο και ο ΣΔ που
  - γ. wh-στοιχεία στις ελεύθερες αναφορικές:
όποιος/-α/-ο, όσος/-η/-ο και το άκλιτο ό,τι
-
- (7) α. *Ερωτηματική*
Ρώτησα ποιός (άνθρωπος) ήρθε
  - β. *Προσδιοριστική αναφορική*
ο άνθρωπος ο οποίος/που ήρθε
  - γ. *Ελεύθερη αναφορική*
Ρώτησα όποιον (άνθρωπο) ήρθε

Μια ΕΑ μπορεί να εισάγεται είτε με μια απλή wh-λέξη (8α), είτε με μια ΦΠροσδ που περιλαμβάνει ένα ουσιαστικό και μια wh-λέξη η οποία το προσδιορίζει και συμφωνεί μαζί του (8β), είτε με μια ΦΠροσδ που περιλαμβάνει μια wh-λέξη/φράση ως προτασόμενο συμπλήρωμα/προσδιορισμό (8γ):

- (8) α. Θα καλέσουμε όποιον συναντήσουμε
- β. Θα καλέσουμε [ΦΠροσδ όποιον φοιτητή] συναντήσουμε
- γ. Θα καλέσουμε [ΦΠροσδ [όποιου (φοιτητή)] τον πατέρα] συναντήσουμε

Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, οι ΕΑ επιδεικνύουν υποχρεωτική εναρμόνιση κατηγορίας και πτώσης. Στην περίπτωση κατηγοριακής σύγκρουσης η δομή καθίσταται αντιγραμματική (9-10), ενώ στην περίπτωση πτωτικής σύγκρουσης αυτή επιλύεται με πτωτική έλξη, κατά την οποία υπερισχύει η πτώση που επιβάλλεται στην ΕΑ από το στοιχείο εξάρτησής της στην πρόταση-μήτρα (11-12):

- (9) α. Συναντήθηκα με όσους θα μείνω στο σπίτι
  - β. *Συνάντησα με όσους θα μείνω στο σπίτι
-
- (10) α. Πήγαμε σε όσα μέρη πήγατε και σεις
  - β. *Επισκεφτήκαμε σε όσα μέρη πήγατε
-
- (11) α. Αγαπώ όποιον με αγαπά
  - β. *Αγαπώ όποιος με αγαπά
-
- (12) α. Το βραβείο θα το πάρει όποιος επιλέξουμε
  - β. *Το βραβείο θα το πάρει όποιον επιλέξουμε

Ωστόσο, η εναρμόνιση κατηγορίας και πτώσης είναι υποχρεωτική μόνο όταν η ελεύθερη αναφορική βρίσκεται σε Ο-θέση (Φιλιππάκη-Warburton και Σταύρου 1987, Izvorski 1996, Alexiadou και Varlokosta 1997, 2007, Daskalaki 2007). Όταν η ελεύθερη αναφορική είναι εκτοπισμένη (με κλιτικό), η εναρμόνιση πτώσης και κατηγορίας μπορεί να παρακάμπτεται:

- (13) α. Με όσους έμενα στο σπίτι, τους συνάντησα χτες
- β. Σε όσα μέρη πήγατε, τα επισκεφτήκαμε και εμείς

- (14) α. Όποιος/όποιον επιλέξουμε, θα πάρει το βραβείο
- β. Όποιος/όποιον με αγαπά, τον αγαπώ

3 Οι ελεύθερες αναφορικές ως ονοματικές προβολές

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η wh-φράση που εισάγει τις ΕΑ πρέπει να ικανοποιεί τις πτωτικές απαιτήσεις που της επιβάλλονται τόσο από τη συντακτική της ταυτότητα μέσα στην ελεύθερη αναφορική (*α-πτώση*), όσο και από τη συντακτική ταυτότητα της ελεύθερης αναφορικής ως σύνολο μέσα στην πρόταση-μήτρα (*μ-πτώση*). Όταν η *α-πτώση* και η *μ-πτώση* ταυτίζονται, τότε έχουμε εναρμόνιση πτώσης:

- (15) α. Αγαπώ όποιον αγαπά
- β. Το βραβείο θα το πάρει όποιος τερματίσει πρώτος

Όταν διαφέρουν, προκύπτει πτωτική σύγκρουση η οποία επιλύεται μέσω πτωτικής έλξης κατά την οποία υπερισχύει η *μ-πτώση*:

- (16) α. Αγαπώ όποιον με αγαπά
- β. Το βραβείο θα το πάρει όποιος επιλέξουμε

Όμως, όταν η *α-πτώση* είναι εγγενής δεν μπορεί να δεχθεί πτωτική έλξη και η δομή καθίσταται αντιγραμματική:

- (17) α. *Ηρθαν όποιοι/όποιων δώσαμε πρόσκληση
- β. *Θα προσλάβουμε όποιον/όποιου δώσετε συστατική επιστολή

Το συγκεκριμένο μπλοκάρισμα της πτωτικής έλξης υποδεικνύει ότι η wh-φράση έχει δεχθεί κανονικά *α-πτώση* μέσα στην ΕΑ και στην ορισματική της θέση πριν την Ο'-μετακίνησή της στην αρχή της πρότασης. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι η *α-πτώση* μπορεί εμφανίζεται σε ένα άλλο στοιχείο, το οποίο συμφωνεί με την wh-φράση, ακόμα και όταν η wh-φράση εμφανίζεται στην *μ-πτώση*. Έτσι, το κατηγορούμενο που προσδιορίζει την wh-φράση εμφανίζεται πάντοτε στην *α-πτώση*, ακόμα και όταν η wh-φράση εμφανίζεται σε μια *μ-πτώση* που είναι διαφορετική από την *α-πτώση*. Αυτό σημαίνει ότι, όταν κατά την συντακτική παραγωγή επικυρώνεται η πτώση του κατηγορουμένου μέσω της συμφωνίας του με την wh-φράση την οποία προσδιορίζει (Spyropoulos 2005), η wh-φράση είναι ήδη προσδιορισμένη με την *α-πτώση*:

- (18) α. Οι θεατές αποθέωναν όποιον τερμάτιζε πρώτος / *πρώτον
- β. Τη δουλειά θα την πάρει όποιος κρίνουμε εμείς πιο ικανό / *ικανός

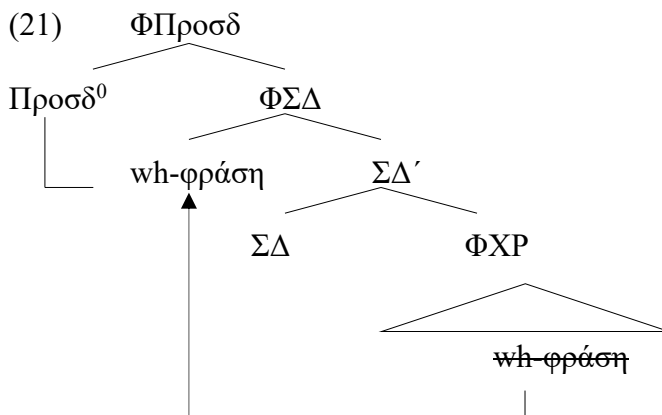
Από την άλλη, η wh-φράση λαμβάνει την μ-πτώση στην τελική της θέση στην αρχή της ΕΑ. Ο μηχανισμός δεν μπορεί να είναι αυτός της *Απόδοσης Πτώσης κατ' Εξάιρεση*, γιατί η wh-φράση μπορεί να πραγματώνει εγγενή μ-πτώση, μολονότι η ίδια δεν αποτελεί όρισμα του ρήματος της πρότασης-μήτρας και δεν λαμβάνει το κατάλληλο θεματικό ρόλο, αφού το όρισμα του ρήματος της πρότασης-μήτρας είναι ολόκληρη η ελεύθερη αναφορική και όχι η wh-φράση:

(19) Έδιναν όποιου ερχόταν ένα δώρο

Επιπροσθέτως, η wh-φράση μπορεί να πραγματώνει την εγγενή γενική πτώση που αποδίδει ένα ουσιαστικό, μολονότι η ίδια δεν εξαρτάται από αυτό το ουσιαστικό:

(20) Η κατάρριψη όποιου αεροσκάφους παραβιάζει τον εναέριο χώρο

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι η wh-φράση πραγματώνει την μ-πτώση που αποδίδεται στην ΕΑ. Κατά συνέπεια, η ΕΑ συνιστά ονοματική προβολή για να μπορεί να δέχεται πτωτικό προσδιορισμό και αυτή η ονοματική προβολή συνδέεται συντακτικά με την wh-φράση, ούτως ώστε ο πτωτικός προσδιορισμός της ΕΑ να πραγματώνεται στην wh-φράση. Οι παραπάνω διαπιστώσεις οδηγούν σε μια ανάλυση κατά την οποία η ελεύθερη αναφορική αποτελείται από μια κεφαλή Προσδ⁰ η οποία παίρνει ως συμπλήρωμα μια ΦΣΔ (Alexiadou και Varlokosta 1997). Η wh-φράση αποκτά την ταυτότητα της κεφαλής της είτε μέσω της μετακίνησης του wh-στοιχείου της στον Προσδ⁰ (Σταύρου και Φιλιππάκη-Warburton 1988, Daskalaki 2007) είτε μέσω μιας διαδικασίας Συμφωνίας με την κεφαλή Προσδ⁰ (Spyropoulos 2007, 2011):

Ωστόσο, αυτή η ανάλυση αντιμετωπίζει δύο βασικά προβλήματα. Πρώτον, όσον αφορά την παραγωγή των εναρμονισμένων ΕΑ με προθετικές φράσεις, η ανάλυση με τη ΦΠροσδ προβλέπει την παραγωγή όχι της γραμματικής δομής (22) αλλά των αντιγραμματικών (23α και 23β):

(22) Συναντήθηκε με όποιον μίλησε στο τηλέφωνο

- (23) α. *Συναντήθηκε με όποιον με μίλησε στο τηλέφωνο
 α'. *συναντήθηκε [ΠΦ με [ΦΠροσδ [Προσδ όποιον] [ΦΣΔ [ΠΦ με ~~όποιον~~]
 [ΦΧΡ μίλησε ~~ΠΦ με όποιον~~ στο τηλέφωνο]]]]
 β. *Συναντήθηκε με με όποιον μίλησε στο τηλέφωνο
 β'. συναντήθηκε [ΠΦ με [ΦΠροσδ Προσδ⁰ [ΦΣΔ [ΠΦ με όποιον]
 [ΦΧΡ μίλησε ~~ΠΦ με όποιον~~ στο τηλέφωνο]]]]

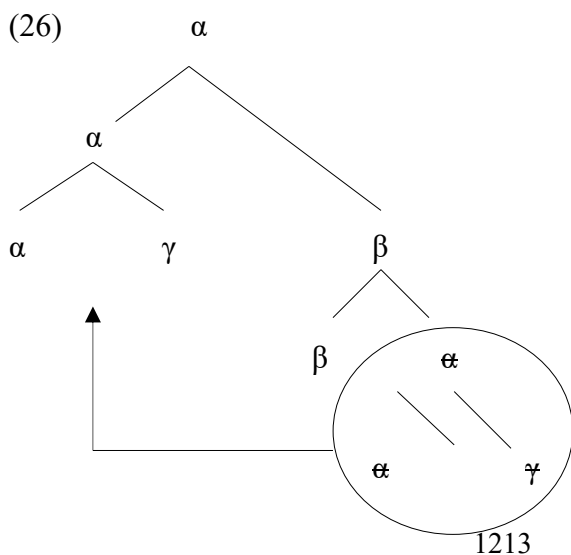
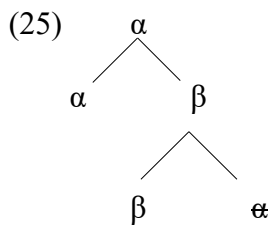
Δεύτερον, δεν αποκλείει τη σύγκρουση κατηγορίας όταν η παραγωγή περιλαμβάνει διαφορετικές προθέσεις, με αποτέλεσμα να προβλέπει την αντιγραμματική δομή (24):

- (24) α. *Συναντήθηκε με σε όποιον απευθύνθηκε
 β. *συναντήθηκε [ΠΦ με [ΦΠροσδ Προσδ⁰ [ΦΣΔ [ΠΦ σε όποιον] [ΦΧΡ απευθύνθηκε [~~ΠΦ σε όποιον~~]]]]]

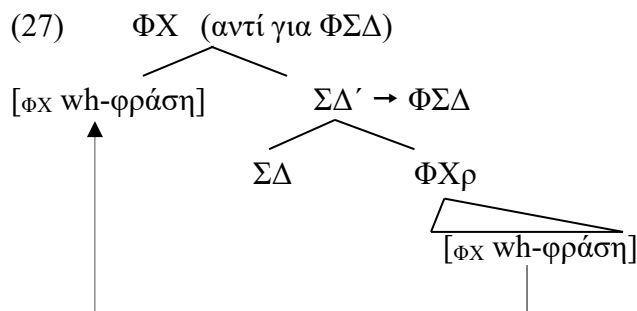
Ειδικότερα, οι δύο αυτές τελευταίες περιπτώσεις δείχνουν ότι η κατηγορία της ελεύθερης αναφορικής δεν είναι σταθερά αυτή της ΦΠροσδ, αλλά καθορίζεται από την κατηγορία της wh-φράσης, κατά τρόπο τέτοιο ώστε η κεφαλή της wh-φράσης να προβάλλεται ως η κεφαλή της ελεύθερης αναφορικής. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί σε μια ανάλυση η οποία βασίζεται στην επαναπροβολή (*reprojection*) με επανακαθορισμό της κατηγοριακής ταυτότητας (*relabeling*) της ΕΑ.

4 Επανακαθορισμός της κατηγοριακής ταυτότητας και η παραγωγή των ελεύθερων αναφορικών

Ο επανακαθορισμός της κατηγοριακής ταυτότητας προκύπτει όταν, κατά τη διεργασία της εσωτερικής συγχώνευσης (*Internal Merge*), δηλ. της μετακίνησης, το στοιχείο που μετακινείται (*goal*) στην ρίζα της δομής είναι αυτό που προβάλλει την κατηγορία του αντί του ενεργοποιητή (*probe*) της μετακίνησης. Έχουν διατυπωθεί δύο θεωρητικές εναλλακτικές σχετικά με το πώς λειτουργεί ο επανακαθορισμός: (α) Ο επανακαθορισμός είναι δυνατός μόνο όταν το μετακινούμενο στοιχείο είναι μια κεφαλή που προβάλλει μόνο τον εαυτό της σε φράση: $X^{0/\max}$ (Donati 2006, Cecchetto και Donati 2010, 2015 Donati και Cecchetto 2011). (β) Ο επανακαθορισμός είναι δυνατός όταν το μετακινούμενο στοιχείο είναι είτε μια κεφαλή-φράση είτε μια σύνθετη φράση (Citko 2008, 2011):

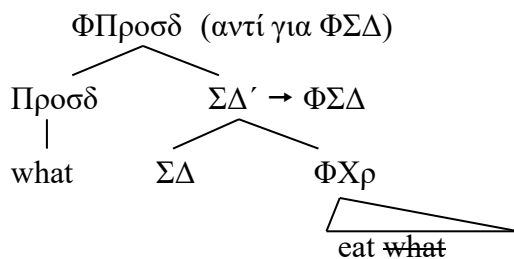

Όσον αφορά τις ΕΑ, η παραγωγή τους περιλαμβάνει μετακίνηση του wh-στοιχείου, η οποία ενεργοποιείται από το ΣΔ της πρότασης, αλλά το μετακινούμενο wh-στοιχείο είναι αυτό που προβάλλει την κατηγορία του αντί του ΣΔ (Larson 1998, Iatridou Anagnostopoulou και Izvorski 2001, Ott 2011):

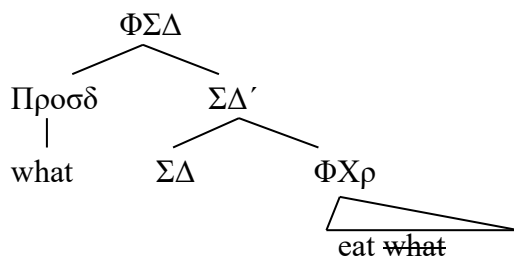

Ας δούμε τώρα πιο αναλυτικά την ανάλυση των Donati και Cecchetto (D&C), σύμφωνα με την οποία το μετακινούμενο στοιχείο μπορεί να προβάλλει την κατηγορία του μόνο όταν είναι μια απλή κεφαλή-φράση. Καθώς η μετακινούμενη κεφαλή-φράση στοχεύει τη ρίζα της δομής, συγχωνεύεται εσωτερικά με την κεφαλή αυτής της ρίζας με αποτέλεσμα να προκύπτει ασαφεία ως προς το ποια κεφαλή θα προβάλλει την κατηγορία της. Οι ΕΑ και οι πλάγιες ερωτηματικές (ΠΕ) αποτελούν περιπτώσεις αυτής της δομικής ασάφειας. Και οι δύο περιλαμβάνουν εσωτερική συγχώνευση ενός wh-Προσδ⁰ με το ΣΔ⁰, αλλά διαφέρουν ως προς το ποια κεφαλή προβάλλει την κατηγορία της, η wh-Προσδ⁰ στις ΕΑ και ο ΣΔ⁰ στις ΠΕ. Αυτό σημαίνει ότι η επιφανειακή πραγμάτωση των ΕΑ και των ΠΕ είναι η ίδια, οδηγώντας σε δομική αμφισημία:

(28) α. I will order what you eat *ΕΑ*
 ‘Θα παραγγείλω ό,τι τρώς’

β. I wonder what you eat *ΠΕ*
 ‘Αναρωτιέμαι τι τρώς’

Η ανάλυση αυτή προβλέπει ότι οι EA προκύπτουν μόνο με απλές wh-φράσεις, δηλ. με wh-φράσεις οι οποίες αποτελούνται από μια wh-λέξη μόνο, όπως φαίνεται από τα παρακάτω παραδείγματα από την Αγγλική:

- (29) α. I will order what you eat
'Θα παραγγείλω ό,τι τρώς'
β. *I will order what dish you eat
'Θα παραγγειλω όποιο πιάτο τρώς'

Ωστόσο, σε πολλές γλώσσες υπάρχουν EA οι οποίες εισάγονται με σύνθετες wh-φράσεις, όπως οι *-ever*-EA της Αγγλικής και οι *-unque*-EA της Ιταλικής:

- (30) α. *Αγγλική*
I will visit whatever town you will visit
'Θα επισκεφτώ οποιαδήποτε πόλη επισκεφτείς'
β. *Ιταλική*
Gianni legge qualunque libro leggi
'Ο Γιάννης διαβάζει οποιοδήποτε βιβλίο διαβάζεις'

Σύμφωνα με τους D&C αυτές οι δομές αποτελούν ψευδο-EA (Battye 1989), καθώς συμπεριφέρονται διαφορετικά από τις EA που εισάγονται με απλές wh-φράσεις (Donati και Checchetto 2011, Chierchia και Caponigro 2013, Checchetto και Donati 2010, 2015), ως προς μια σειρά από κριτήρια:

(A) Οι wh-φράσεις των ψεύδο-EA μπορούν να χρησιμοποιηθούν απολύτως.

- (31) α. John would go out with whichever woman
β. Gianni uscirebbe con qualunque donna
'*Ο Γιάννης θα έβγαινε με οποια γυναίκα'

Πρβλ.

- (32) α. *John would go out with which/what (woman)
β. *Gianni uscirebbe con quale (donna)/chi
'*Ο Γιάννης θα έβγαινε με όποια (γυναίκα)'

(B) Οι wh-φράσεις των ψεύδο-EA μπορούν να χρησιμοποιηθούν μαζί με ΣΔ που εισάγει αναφορική πρόταση με κεφαλή.

- (33) α. John would read whichever book that he happened to put his hands on
β. Gianni legge qualunque libro che gli capita tra le mani
'*Ο Γιάννης θα διάβαζε όποιο βιβλίο που θα έπεφτε στα χέρια του'

Πρβλ.

- (34) α. *John would read which/what (book) that he happened to put his hands on
β. *Gianni legge quale/guanto (libro) che gli capita tra le mani
'*Ο Γιάννης θα διάβαζε όποιο (βιβλίο) που θα έπεφτε στα χέρια του'

(Γ) Οι wh-φράσεις των ψεύδο-ΕΑ μπορούν να χρησιμοποιηθούν μαζί με αναφορική φράση που εισάγει αναφορική πρόταση με κεφαλή

- (35) α. Whichever boy to whom I speak keeps telling me the same thing
β. Qualunque ragazzo a cui parlo mi dice la stessa cosa
‘*Όποιο παιδί στο οποίο μιλάω μου λέει το ίδιο πράγμα’

Πρβλ.

- (36) α. *Which/What boy to whom I speak keeps telling me the same thing
β. *Quale/Quanto ragazzo a cui parlo mi dice la stessa cosa
‘*Όποιο αγόρι στο οποίο μιλάω μου λέει το ίδιο πράγμα’

Βασιζόμενοι σε αυτή την συμπεριφορά, οι D&C καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η δομή των ψευδο-ΕΑ δεν περιλαμβάνει επανακαθορισμό, αλλά είναι ανάλογη με αυτή των αναφορικών προτάσεων με κεφαλή (Donati και Checchetto 2011, Chierchia και Caronigro 2013, Checchetto και Donati 2015), όπου το wh-στοιχείο αποτελεί την κεφαλή μιας ΦΠροσδ στην οποία η αναφορική αποτελεί συμπλήρωμα.

5 Επανακαθορισμός της κατηγοριακής ταυτότητας και η παραγωγή των ΕΑ στην Ελληνική

Επιστρέφοντας στην Ελληνική, οι ΕΑ μπορούν να εισάγονται τόσο από μια απλή wh-λέξη όσο και από μια σύνθετη wh-φράση:

- (37) α. Θα καλέσουμε όποιον συναντήσουμε
β. Θα καλέσουμε [ΦΠροσδ όποιον φοιτητή] συναντήσουμε
γ. Θα καλέσουμε [ΦΠροσδ [όποιου (φοιτητή)] τον πατέρα] συναντήσουμε

Το σημαντικό είναι ότι οι ΕΑ με σύνθετες wh-φράσεις συμπεριφέρονται με τον ίδιο τρόπο με τις ΕΑ που εισάγονται με απλές wh-λέξεις και διαφορετικά από τις *-ever*-ΕΑ της Αγγλικής και τις *-unque*-ΕΑ της Ιταλικής:

(Α) Τόσο οι απλές όσο και οι σύνθετες wh-φράσεις περιλαμβάνουν την ίδια wh-λέξη.

- (38) α. Θα καλέσουμε όποιον/όσους συναντήσουμε
β. Θα καλέσουμε [ΦΠροσδ όποιον φοιτητή/όσους φοιτητές] συναντήσουμε

(Β) Τόσο οι απλές όσο και οι σύνθετες wh-φράσεις των ΕΑ δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν στις ΠΕ. Έτσι δεν προκύπτει επιφανειακή αμφισημία ανάμεσα στις ΕΑ και στις ΠΕ.

- (39) α. Θα παραγγείλω ό,τι (φαγητό) τρώς
β. *Ρώτησα ό,τι (φαγητό) τρώς
β'. Ρώτησα τι (φαγητό) τρώς

(Γ) Οι σύνθετες wh-φράσεις δεν μπορούν να έχουν απόλυτη χρήση (όπως και οι απλές wh-φράσεις):

(40) *Αυτό είναι ένα θέμα διατριβής που δεν θα το έδινα σε όποιον (φοιτητή)

Πρβλ. το κριτήριο (Α) των D&C:

- (41) α. John would go out with whichever woman
β. Gianni uscirebbe con qualunque donna
‘*Ο Γιάννης θα έβγαινε με όποια γυναίκα’

(Δ) Οι σύνθετες wh-φράσεις δεν μπορούν να απαντούν μαζί με το ΣΔ που των αναφορικών προτάσεων με κεφαλή (όπως και οι απλές wh-φράσεις).

- (42) α. *Όποιο συστατικό που μετακινείται στον ΣΔ ...
β. *Ό,τι/όποιο που μετακινείται στον ΣΔ ...

Πρβλ. το κριτήριο (Β) των D&C

- (43) α. John would read whichever book that he happened to put his hands on
β. Gianni legge qualunque libro che gli capita tra le mani
‘*Ο Γιάννης θα διάβαζε όποιο βιβλίο που θα έπεφτε στα χέρια του’

(Ε) Οι σύνθετες wh-φράσεις δεν μπορούν να απαντούν μαζί με μια αναφορική φράση (όπως και οι απλές wh-φράσεις).

- (44) α. *Όποιο παιδί στο οποίο μιλάω μου λέει το ίδιο πράγμα
β. *Όποιος / όποιον στον οποίο μιλάω μου λέει το ίδιο πράγμα

Πρβλ. το κριτήριο (Γ) των D&C

- (45) α. Whichever boy to whom I speak keeps telling me the same thing
β. Qualunque ragazzo a cui parlo mi dice la stessa cosa
‘*Όποιο αγόρι στο οποίο μιλάω μου λέει το ίδιο πράγμα’

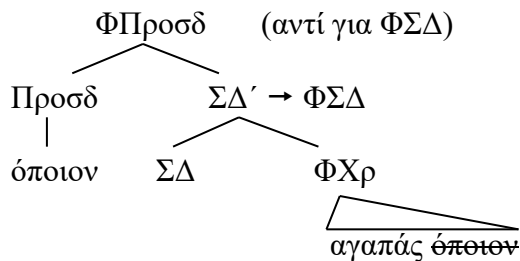
Είναι προφανές ότι τα κριτήρια των D&C που διαφοροποιούν τις ΕΑ από τις ψευδο-ΕΑ δίνουν τα αντίθετα αποτελέσματα για τις ΕΑ με σύνθετες wh-φράσεις στην Ελληνική. Αυτό συμβαίνει γιατί οι ΕΑ με σύνθετες wh-φράσεις συμπεριφέρονται όπως οι ΕΑ με απλές wh-φράσεις. Κατά συνέπεια, οι ΕΑ με σύνθετες wh-φράσεις στην Ελληνική είναι κανονικές ΕΑ και όχι ψευδο-ΕΑ. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι οι ΕΑ, τόσο αυτές που εισάγονται με απλές wh-φράσεις, όσο και αυτές που εισάγονται με σύνθετες wh-φράσεις, δεν επιτρέπουν την εκτόπιση του προτασιακού κομματιού, ενώ οι αναφορικές προτάσεις με κεφαλή την επιτρέπουν (Daskalaki 2007):

- (46) α. Θα συναντήσω αύριο [όποιους (φοιτητές) [πήραν άριστα]]
β. Θα συναντήσω [όποιους (φοιτητές) [πήραν άριστα]] αύριο
γ. *Θα συναντήσω [όποιους (φοιτητές)] αύριο [πήραν άριστα]

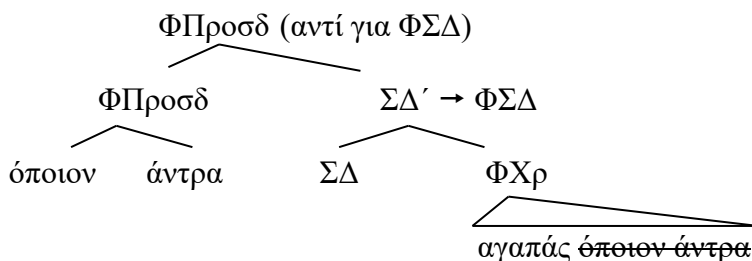
- (47) α. Θα συναντήσω αύριο [τους φοιτητές [οι οποίοι πήραν άριστα]]
β. Θα συναντήσω [τους φοιτητές [οι οποίοι πήραν άριστα]] αύριο
γ. Θα συναντήσω [τους φοιτητές] αύριο [οι οποίοι πήραν άριστα]

Τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι η ανάλυση των D&C δεν έχει ισχύ στην Ελληνική, καθώς τόσο οι απλές όσο και οι σύνθετες wh-φράσεις είναι δυνατόν να προβάλλουν την κατηγοριακή τους ταυτότητα, όταν συγχωνεύονται εσωτερικά με τον ΣΔ σε μια δομή ΕΑ. Επομένως, η προτεινόμενη ανάλυση των ΕΑ της Ελληνικής με βάση τον επανακαθορισμό της κατηγοριακής τους ταυτότητας είναι η εξής:

(48) Η Μαρία αγαπά όποιον αγαπάς

(49) Η Μαρία αγαπά όποιον άντρα αγαπάς

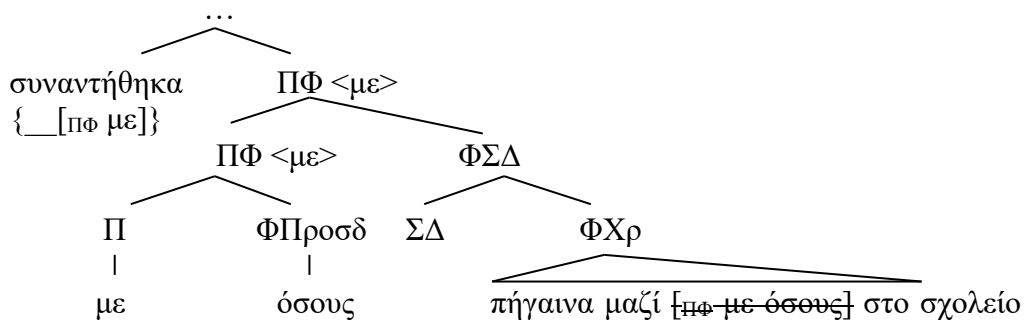

Η συγκεκριμένη ανάλυση έχει μια σειρά από πλεονεκτήματα. Πρώτον, εξηγεί τους περιορισμούς επιλογής στους οποίους υπόκειται η κεφαλή μιας σύνθετης wh-φράσης, όταν αυτή τυγχάνει να μην είναι η wh-λέξη (Spyropoulos 2011). Το σημαντικό σε αυτή την περίπτωση είναι ότι τους περιορισμούς επιλογής δεν ικανοποιεί η wh-φράση, αλλά η ευρύτερη φράση στην οποία είναι εγκιβωτισμένη η wh-φράση, η κεφαλή της οποίας επομένως αποτελεί και την κεφαλή της ΕΑ:

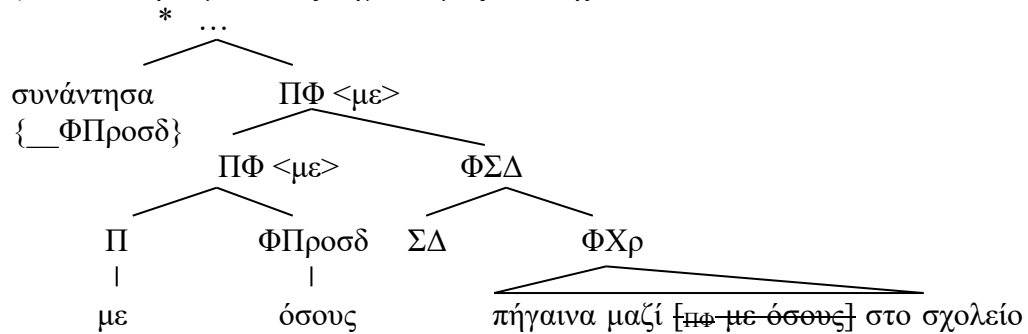
- (50) α. Θα καλέσουμε όποιον φοιτητή τον πατέρα συναντήσουμε
 β. *Θα καλέσουμε όποιον φοιτητή την φωτογραφία δούμε στο περιοδικό

Δεύτερον και σημαντικότερο, εξηγεί την υποχρεωτική κατηγοριακή εναρμόνιση όταν η wh-φράση είναι μια ΠΦ:

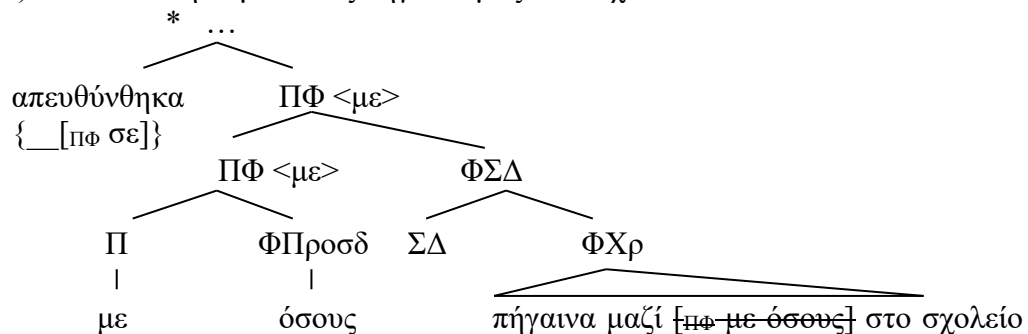
(51) Συναντήθηκα με όσους πήγαινα μαζί στο σχολείο

(52) *Συνάντησα με όσους πήγαινα μαζί στο σχολείο

(53) *Απευθύνθηκα με όσους πήγαινα μαζί στο σχολείο

6 Συμπεράσματα

Οι ΕΑ της Ελληνικής προσφέρουν μια σημαντική περίπτωση μελέτης, καθώς επιδεικνύουν υποχρεωτική εναρμόνιση κατηγορίας και πτώσης. Ειδικότερα, τα φαινόμενα εναρμόνισης κατηγορίας δείχνουν ότι η wh-φράση της ΕΑ συμπεριφέρεται ως η κεφαλή της δομής της, καθώς καθορίζει την κατηγοριακή της ταυτότητα. Τα δεδομένα αυτά αποκαλύπτουν μια διαδικασία επανακαθορισμού της κατηγοριακής ταυτότητας της ΕΑ: Η wh-φράση με την μετακίνησή της και την εσωτερική της συγχώνευση με το ΣΔ προβάλλει αυτή την κατηγοριακή της ταυτότητα και όχι ο ΣΔ τρέποντας την ΕΑ στη δική της κατηγορία. Στο επίπεδο της θεωρητικής διατύπωσης, το ενδιαφέρον στοιχείο που παρουσιάζει η Ελληνική εμπειρικά είναι ότι τόσο οι απλές όσο και οι σύνθετες wh-φράσεις μπορούν να προβάλλουν την κατηγοριακή τους ταυτότητα, όπως αποκαλύπτεται από το γεγονός ότι οι ελεύθερες αναφορικές τις οποίες εισάγουν συμπεριφέρονται με τον ίδιο τρόπο. Αυτή η συμπεριφορά αποτελεί ένδειξη κατά της πιο περιοριστικής διατύπωσης του επανακαθορισμού της κατηγοριακής ταυτότητας των Donati και Cecchetto και υπέρ της ανάλυσης της Citko.

Βιβλιογραφία

- Alexiadou, Artemis, and Spyridoula Varlokosta. 1997. "The syntactic and semantic properties of free relatives in Modern Greek." *ZAS Papers in Linguistics* 5:1–31.
- Alexiadou, Artemis, and Spyridoula Varlokosta. 2007. "On the structure and matching effects of free relatives in Greek." Στο Artemis Alexiadou (επιμ.), *Studies in the Morpho-Syntax of Greek*, 222-250. Cambridge: Cambridge Scholar Press.

- Battye, Adrian. 1989. "Free relatives, pseudo-free relatives and the syntax of CP in Italian." *Rivista di Linguistica* 1: 219–50.
- Cecchetto, Carlo, and Caterina Donati. 2010. "On labeling: Principle C and head movement." *Syntax* 13:241–78.
- Cecchetto, Carlo, and Caterina Donati. 2015. *(Re)labeling*. Cambridge MA: MIT Press.
- Chierchia, Gennaro, and Ivano Caponigro. 2013. "Questions on questions and free relatives." Paper presented at *Sinn und Bedeutung 18* (Vitoria, Basque Country, 12 September 2013).
https://scholar.harvard.edu/files/chierchia/files/frs_and_qs_iii_2013-9-11.pdf.
- Citko, Barbara. 2008. "Missing labels." *Lingua* 118:907–44.
- Citko, Barbara. 2011. *Symmetry in Syntax: Merge, Move and Labels*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Daskalaki, Evangelia. 2007. "Free relatives in Greek: The interaction between case (mis)matches and relativization strategies." Στο Artemis Alexiadou (επιμ.), *Studies in the Morpho-Syntax of Greek*, 251–93. Cambridge: Cambridge Scholar Press.
- Donati, Caterina. 2006. "On wh-head movement." Στο Lisa Lai-Shen Cheng and Norbert Corver (επιμ.), *Wh-movement: Moving on*, 21–46. Cambridge MA: MIT Press.
- Donati, Caterina, and Carlo Cecchetto. 2011. "Relabeling heads: A unified account for relativization structures." *Linguistic Inquiry* 42:519–60.
- Iatridou, Sabine, Elena Anagnostopoulou, and Roumyana Izvorski. 2001. "Observations about the form and the meaning of the perfect." Στο Michael Kenstowicz (επιμ.), *Ken Hale: A Life in Language*, 189–238. Cambridge MA: MIT Press.
- Izvorski, Roumyana. 1996. "Non-matching effects in free relatives and pro-drop." Στο *Proceedings of ESCOL '95*, 89–102.
- Larson, Richard. 1998. "Free Relative Clauses and Missing Ps: Reply to Grosu." Ms., SUNY, Stony Brook.
- Ott, Denis. 2011. "A note on free relative clauses in the theory of phases." *Linguistic Inquiry* 42:183–92.
- Spyropoulos, Vassilios. 2005. "Agreement and multiple case licensing in Greek." Στο Melita Stavrou and Arhonto Terzi (επιμ.), *Advances in Greek Generative Syntax*, 15–39. Amsterdam: John Benjamins.
- Spyropoulos, Vassilios. 2007. "Case conflict in Greek free relatives." Στο Artemis Alexiadou (επιμ.), *Studies in the Morpho-Syntax of Greek*, 294–313. Cambridge: Cambridge Scholar Press.
- Spyropoulos, Vassilios. 2011. "Case conflict in Greek free relatives: Case in syntax and morphology." Στο Alexandra Galani, Glyn Hicks, and George Tsoulas (επιμ.), *Morphology and its Interfaces*, 21–55. Amsterdam: John Benjamins.
- Σταύρου, Μελίτα, και Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton. 1988. "Η παράμετρος εναρμόνισης και οι ελεύθερες αναφορικές προτάσεις στην Ελληνική Γλώσσα." *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 8: 311–22.
- Φιλιππάκη-Warburton, Ειρήνη, και Μελίτα Σταύρου. 1987. "Οι ελεύθερες αναφορικές προτάσεις στα Νέα Ελληνικά." *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 7: 117–34.
- Χειλά-Μαρκοπούλου, Δέσποινα. 1990-1. "Προβλήματα διαχρονικής σύνταξης: Οι ελεύθερες αναφορικές προτάσεις στα Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά." *Γλωσσολογία* 9-10:13-42.